

РІКА ЖИТТЯ.
ЧАСТИНА ПЕРША:
ВИТОКИ
З МИНУЛОГО

СЕРГІЙ ВІКАРЧУК:
«Я НЕ ХОЧУ ПОВЕРТАТИСЯ
У ТАКИЙ КРИМ,
ЯКИМ ВІН СТАВ ЗАРАЗ!»

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНА
УКРАЇНСЬКА
ГАЗЕТА

№ 41
щоп'ятниці
07.10.2016

www.svitlytsia.in.ua

РЕЗОНАНС

ЗОНА ТЕРОРУ І БЕЗПРАВ'Я?

Міністерство закордонних справ України висловлює рішучий протест у зв'язку з рішенням Верховного Суду Російської Федерації визнати законним рішення про визнання Меджлісу кримськотатарського народу екстремістською організацією та заборону його діяльності. Про це йдеться у заяві МЗС України.

«Заборона вищого представницько-виконавчого органу кримськотатарського народу під надуманим приводом «боротьби з екстремізмом» є відвертим блюзнірством російської окупаційної влади над правами та інтересами кримських татар. ...Розглядаємо таке цинічне рішення як прояв расової дискримінації. Це – прогнозований крок вищої судової інстанції Росії, який повністю узгоджується з нинішньою репресивною політикою Кремля, спрямованою на боротьбу з демократією і свободою та перетворення окупованого пів-

острова у «сіру зону» терору і безправ'я», – йдеться у тексті заяви.

Дипломатичне відомство вимагає від Росії «негайного скасування цього нікчемного за своєю суттю й юридичною природою рішення і повного припинення утисків кримськотатарської спільноти в Криму».

Також МЗС України закликала міжнародних партнерів «активізувати дії на захист прав людини в окупованому Криму, у т.ч. щодо забезпечення безперешкодного доступу основних конвенційних і моніторингових механізмів міжнародних і правозахисних організацій для здійснення постійного моніторингу стану дотримання прав людини».

У заяві наголошується на тому, що Україна буде продовжувати доводити у судових інстанціях незаконність усіх дій Російської Федерації, пов'язаних з тимчасовою окупацією АР Крим та м. Севастополь, включно із рішенням про визнання Меджлісу кримськотатарського народу екстремістською організацією та заборону його діяльності.

Нагадаємо, 29 вересня у Києві на Майдані незалежності громадські організації, представники політичних сил, органів влади, міжнародних організацій, правозахисники взяли участь в акції на підтримку Меджлісу.

ІНФОРМАЦІЯ
ІА «ГОЛОС КРИМУ»

**ШАНОВНІ ЧИТАЧІ
І ПЕРЕДПЛАТНИКИ!**

Повідомляємо вам, що ви вже зараз можете передплатити наше видання на 2017 рік. Вартість річної передплати – 153,28 грн.
Індекс: 90269.

Оформити передплату можна через Інтернет, для цього потрібно зайти на сайт ДП «Преса», де подана детальна інформація, а також у будь-якому відділенні «Укрпошти».

Передплачуйте газету «Кримська світлиця», підтримайте кримчан!

НАРОДИ КРИМУ: ЧОРНОМОРСЬКА ВІРМЕНІЯ

7

30 вересня з ініціативи Міністерства культури України у ДП «Кримський дім» відбулося засідання експертного круглого столу на тему: «Законодавче забезпечення прав корінних народів в Україні» за участі народних депутатів, представників виконавчої влади, провідних експертів з питань етнополітики та представників громадських організацій, які опікуються цією проблематикою. Основною темою зустрічі стало обговорення та визначення шляхів розробки законодавчої бази про корінні народи України, а також визначення шляхів і способів співпраці органів державної виконавчої влади з експертним співтовариством із цієї тематики.

КРУГЛИЙ СТІЛ З ПРЯМИМИ КУТАМИ

ОЛЕКСАНДР ЯРОШЕВСЬКИЙ

У перебігу круглого столу висувалася низка питань, які, образно кажучи, утворювали певні кути – часом гострі. Проте саме на випрямлення цієї гостроти й було спрямовано найбільше зусиль учасни-

ків – політиків, експертів, модераторів. Як на погляд спостерігача, таких кутів було принаймні три. Причому різного походження.

По-перше, – це майже неоране поле невизначеної внутрішньої національної політики. Одразу після ухвалення Конституції України, підкреслила експерт Наталя Беліцер, у стислі терміни було розро-

блено відповідні законопроекти, вони й досі залишаються слухними. Однак їх досі не тільки не прийнято, а й не було достатньо наполегливих зусиль для цього в більшості депутатських корпусів, що змінювали одне одного ці – вже 20 поспіль! – років.

Головна причина, можливо, – в невизначеності тієї-от «межі» між поняттями «ко-

рінні народи» й «національні меншини». Тобто теоретично вона є, але не завжди зрозуміло, за яким критерієм провести цей розподіл. До того ж є і достатньо сильна течія щодо неслухності розподілу такого, і таке інше. Глуха політична провінція, якою більшість часу свого існування, на жаль, лишалася «нова» держава Україна, може неква-

пом існувати казна-скільки, але стрімкі процеси входження на рівних у світову спільноту не залишають часу на подальше зволікання. Зовсім конкретно – на кінець грудня принаймні засади законотворчості в царині національної політики в Україні мають бути вже опрацьовані до розгляду в парламенті.

Тут виникає одразу ще дві групи питань, і головне – це питання кримськотатарське. Кримськотатарський народ в Україні вже має власне політичне, а не тільки мовно-фольклорне, обличчя. В силу, може, ще й складної та трагічної історії – це, безперечно, ззагалі одна з найбільш зрілих і активних політично націй на всьому пострадянському просторі. Тому ухвалення окремого закону про статус саме кримськотатарського народу в Україні – це виглядає як природне питання, з чим теж не всі згодні, і в цьому можна бачити саме наслідки слабкості напрацьованої бази про засади національної етнополітики.

Народний депутат Рефат Чубаров, крім відстоювання суттєвих у цій царині позицій, був змушений, врешті-решт, апелювати й до суто технологічних моментів життя парламентського середовища. Простий, зрозумілий, рамковий закон депута-

там важко буде не ухвалити. Як висловився народний депутат, якщо хтось і буде щось заперечувати – їх одразу буде всіх видно, це – ризик, на який навряд чи хтось наважиться у поточній гострій ситуації. Більш широкій, розгалуженій законопроект, навпаки, скоріш за все за хибною практикою минулих двох десятиліть буде благополучно потоплено...

Нарешті пролунало, що експерт Наталя Беліцер уже готує посібник, по суті, задля лікнепу депутатської більшості в цій царині.

Уважно прислуховувалися учасники круглого столу до нечисленних, але точних слів народного депутата Мустафи Джемілева. Активно й конкретно виступали Енвер Барієв, Арсен Жумаділов, брали слово Вельдар Шукурджієв і В'ячеслав Ломброзо, експерт Юлія Тищенко. Не можна не відзначити скрупульозну роботу з модераторів процесу Олексієм Скориком та Андрієм Югошем.

За підсумками обговорення учасники засідання вирішили консолідувати спільні зусилля на аналізі попередніх напрацювань та розробці законопроектів, в яких будуть максимально враховані пропозиції щодо дотримання прав, свобод та інтересів корінних народів України.

УКРАЇНСЬКА ОСВІТА ДЛЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ З КРИМУ ТА ДОНБАСУ

20 вересня у прес-центрі інформаційного агентства «Укрінформ» відбулась прес-конференція на тему: «Якісна освіта для дітей і молоді з Криму та Донбасу». Два освітні центри «Крим-Україна» і «Донбас-Україна» закінчили свою роботу. Під час прес-конференції учасники підбили підсумки роботи вступної кампанії цього року й охарактеризували можливості здобуття української освіти для дітей з цих територій.

ЛІНА ГОЛУБ

Зокрема, директор департаменту вищої освіти МОН Олег Шаров зазначив: «У ході нинішньої вступної кампанії вперше за два роки вдалося переламати ситуацію і збільшити кількість абітурієнтів з Криму і Донбасу. Утворені центри «Крим-

Україна» і «Донбас-Україна» діяли у різних регіонах України і допомагали дітям, які не змогли заздалегідь пройти всі необхідні процедури ЗНО...».

За його словами, після нинішньої кампанії, що завершилася 20 вересня, Міністерство освіти відразу ж візьметься за підготовку вступної кампанії наступного навчального року.

«В період вступної кампанії найголовнішим завданням для нас стало донесення інформації про ті можливості у здобутті освіти, які були створені державою для дітей Донбасу і

Криму. Сьогодні пріоритетом стає допомога дітям у здобутті ними української освіти», – зазначила Ірина Жданова, генеральний директор Фонду «Відкрита політика».

Загалом протягом вступної кампанії до освітніх центрів звернулося більше трьох тисяч осіб: близько 3000 – до «Донбас-Україна» та близько 350 – до «Крим-Україна».

За спрощеною процедурою до загальноосвітніх закладів було направлено 500 осіб (через центри «Донбас-Україна») та 185 осіб (через центри «Крим-Україна»).

До вищих навчальних закладів із тимчасовою довідкою вступило 496 осіб – через центри «Донбас-Україна» та 151 особа – через центри «Крим-Україна».

Загалом через освітні центри до університетів України вступило понад тисячу студентів. Загальна цифра щодо вступу випускників з Криму та Донбасу є значно більшою, оскільки дуже велика частка дітей з цих територій вступала цьогоріч до українських вишів за результатами ЗНО.

РІКА ЖИТТЯ. ЧАСТИНА ПЕРША: ВИТОКИ З МИНУЛОГО

Крим – це Крим. Таке твердження стає очевидним, варто лиш перетнути Перекоп. Степ, здавалося, він і є степ – хоч північніше, хоч південніше тієї умовної лінії, що поєднує півострів з Великою Україною, але відмінності відчуваєш одразу. Інший пейзаж, інша природа, клімат... Якщо посуха для степової України – біда, то для кримського степу – смертельна катастрофа. Тому життя в Північному Криму існувало роками й століттями від річки до річки, від року дощового до року посушливого.

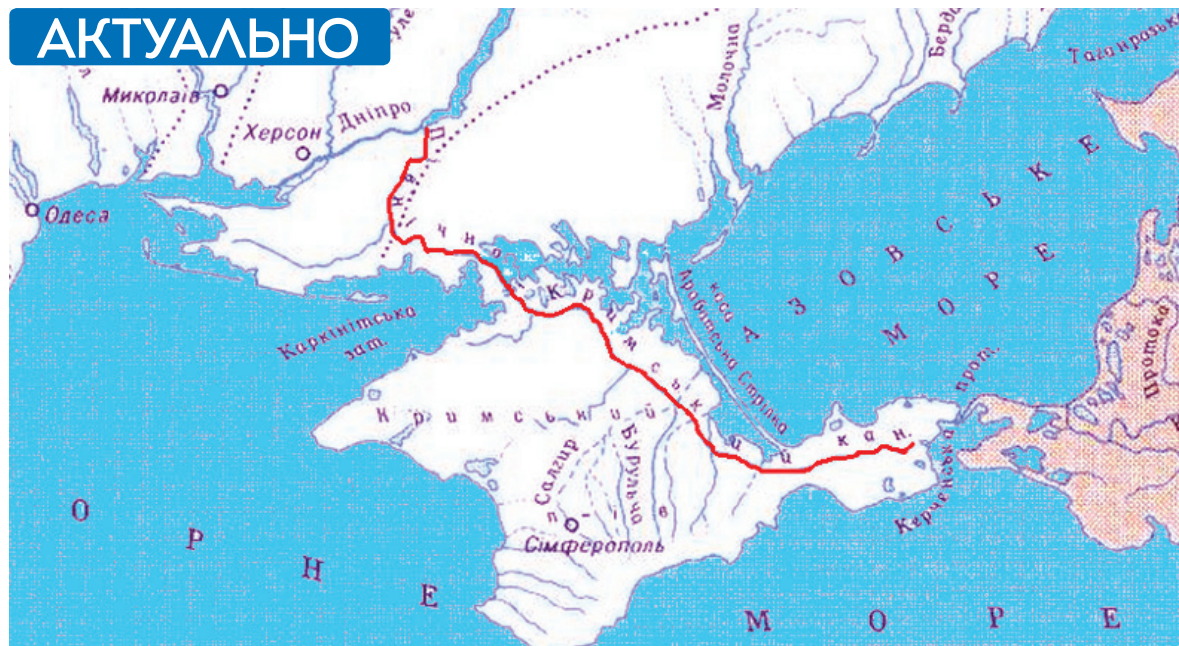
ВАЛЕРІЙ ВЕРХОВСЬКИЙ

Без води не може існувати життя. І води в Криму начебто достатньо – цілих два моря. Але вода в них солона. Власні водні ресурси півострова не спроможні перекрити потреби сільського господарства та промисловості.

Вибух, що пролунав на Перекопі 17 жовтня 1963 року, визначив долю величезної території та сотень тисяч людей. Тоді була підірвана перемичка й вода з Дніпра прийшла в Крим, і благодатним місцем з того часу можна було називати не лише його південну половину.

Першим, хто замислився над питанням води, був засновник Нікітського ботанічного саду Христіан Стевен, видатний кримський науковець, засновник і перший директор Нікітського ботанічного саду. Швед за походженням, уродженець Фінляндії, він майже все своє життя присвятив Криму. Саме такі, як він, люди й створювали той Крим, який ми знаємо. У 1846 році він – уже на посаді інспектора сільського господарства Південної Росії – запропонував збудувати канал від Дніпра у Північний Крим для зрошення посушливих степів.

Проект потребував 40 мільйонів російських карбованців, які так і не були виділені урядом. Крим на деякий час став асоціюватися не з кліматичними та природними ресурсами, а з ганебною поразкою у війні 1853-1855 років, з планами реваншу, й усі ресурси спрямовувалися саме на це.

ПЕРШИМ, ХТО ЗАМИСЛИВСЯ НАД ПИТАННЯМ ВОДИ, БУВ ЗАСНОВНИК НІКІТСЬКОГО БОТАНІЧНОГО САДУ ХРИСТІАН СТЕВЕН, ВИДАТНИЙ КРИМСЬКИЙ НАУКОВЕЦЬ, ЗАСНОВНИК І ПЕРШИЙ ДИРЕКТОР НІКІТСЬКОГО БОТАНІЧНОГО САДУ. ШВЕД ЗА ПОХОДЖЕННЯМ, УРОДЖЕНЕЦЬ ФІНЛЯНДІЇ, ВІН МАЙЖЕ ВСЕ СВОЄ ЖИТТЯ ПРИСВЯТИВ КРИМУ. САМЕ ТАКІ, ЯК ВІН, ЛЮДИ Й СТВОРЮВАЛИ ТОЙ КРИМ, ЯКИЙ МИ ЗНАЄМО...

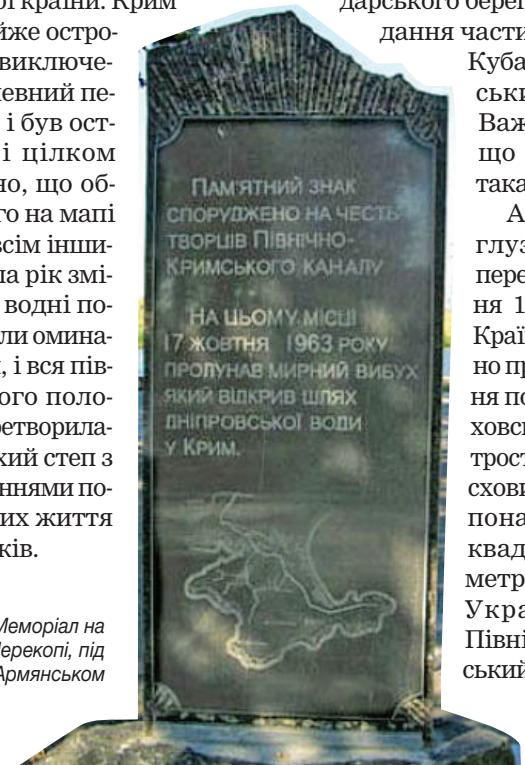
У 1916 році з'явився ще один аналогічний проект. Тема зрошення Північного Криму сплила з небуття, але йшла Перша світова війна, імперія ось-ось мала розвалитися, невдовзі сталася Лютнева революція, а за нею трапився й Жовтневий заколот більшовиків. На тривалий час проблеми степової частини Криму мало кого обходили.

Комуністична імперія коштів не шкодувала. Чомусь будівництво каналів було для Сталіна ідеєю фікс: Біломорсько-Балтійський, Волга-Дон... Певно, на Йосипа Віссаріоновича справило враження спорудження Панамського каналу? Теза про втручання у природу, переінакшення її, цілком вкладалася у більшовицьку матеріалістичну доктрину. Людина, мовляв, – цар природи, а радянська людина, «обладнана» єдиним правильним світоглядом, – і поготів, і їй належить Всесвіт. У цьому контексті можливість перетворити посушливий степ у зелений лан чи квітучий сад збігалася з планами збільшення валу сільськогосподарської продукції до річниці чергового пленуму. Тож у позабавленої «хімери совісті» радянської влади грошей на грандіозний проект вистачило б завжди, навіть якщо їх треба було відібрати в голодної дитини. У 1930-ті роки плани будівництва каналу з Дніпра у Крим обговорювалися й усе йшло до їх втілення... Та 22 червня 1941 року Друга

світова війна пішла трохи не за тим планом, який намітив для неї вождь народів. І вирішення питання відклалося знову – майже на десятиліття.

Дані наукових досліджень свідчать, що в давнину, коли Крим не був островом чи тим більше півостровом, – він був частиною степу, відомі нам ріки текли по-іншому – Молочна, Кубань, Дон... Геологічні катаклізми змінювали ландшафт територій, з яких згодом, після катаклізмів історичних, склалася територія нашої країни. Крим став майже островом, не виключено, що певний період він і був островом, і цілком очевидно, що обриси його на мапі були зовсім іншими. Руслу рік змінилися, водні потоки стали оминати Крим, і вся північна його половина перетворилася на сухий степ з вкрапленнями позабавлених життя солончаків.

Меморіал на Перекопі, під Армянськом

Розглядалися й майже фантастичні проекти. Наприклад, існували плани побудови греблі у Керченській протоці, що замінила б собою споруджений німецькими окупантами міст, а водночас слугувала б регулятором водних потоків. Солона вода з Чорного моря не змогла б перетікати в Азовське; з часом, наповнюючись водою з Дону та Кубані, Азов і сам мав стати прісним і з нього можна було б брати воду для зрошення степів. Зауважу, що раніше вода в Азовському морі була набагато менш солоною, майже прісною, і старші люди в Криму згадують про це, тобто за всієї своєї фантастичності такий проект мав під собою реальне підґрунтя.

Особливо води потребувала промислова Керч, де у той час запланували зростання виплавки сталі та розвиток кораблебудування. Сільське господарство Криму мало прогнати величезну масу військовослужбовців Чорноморського флоту, якому відводилася значна роль у масштабних планах глобальної комуністичної експансії; курортна сфера мала збільшити кількість відпочивальників у разі. Для того, щоб вирощувати достатньо продукції, кримському селу бракувало одного – води.

Всерйоз розглядався варіант будівництва водогону... з Краснодарського берега для перекидання частини стоку вод

Кубані на Керченський півострів. Важко уявити, у що б обійшлася така споруда.

Але здоровий глузд усе ж тоді переіграв – 20 вересня 1950 року уряд Країни Рад офіційно приймає рішення побудувати Каховську гідроелектростанцію із водосховищем площею понад дві тисячі квадратних кілометрів, Південно-Український та Північно-Кримський канали.

Історія Каналу почалася.

ІНТЕРВ'Ю

ЯРОСЛАВ
САМОВИДЕЦЬ

– Пане Сергію, як колишній працівник у туристичній галузі Євпаторійської міської ради, можете окреслити загальну ситуацію в туристичній галузі Євпаторії до 2014 року?

– До моїх обов'язків, зокрема, входила організація роботи в санаторно-курортній галузі Євпаторії. За чисельністю туристів наш регіон завжди посідав II-III місце в Криму. Значна частина санаторіїв працювала весь рік. Щороку до нас приїздило 1 200 000-1 300 000 туристів, більша частина з яких були громадянами України. Щодо українців, то це переважно організовані туристи.

– Чи володієте Ви інформацією про нинішній стан справ у туристичній галузі Євпаторії?

– Моє основне джерело інформації – «офіційні» дані, що подаються на Інтернет-сайтах. «Офіційна» статистика говорить, що Крим цього року відвідало 6 млн. туристів, але й маємо величезний фактаж, де зображується зовсім інше. Кримські підприємці та пересічні кримчани ласкаво діляться всією інформацією, яка, на відміну від «офіційної», більш правдива й об'єктивна. Насправді турист є. Санаторії заповнені, так би мовити, державними туристами, але не такими, якими хоче бачити їх кримчанин. Якщо раніше турист їздив по Криму, відвідував визначні місця, користувався послугами місцевих компаній і т. ін., то сьогодні – це економ-турист, він нікуди не пересувається, економить на всьому, використовує лише той пакет послуг, що включений до бюджетної путівки.

– Одна з останніх Ваших поїздок була в Хорватію. Знаючи про нюанси

СЕРГІЙ
ВІКАРЧУК:

«Я НЕ ХОЧУ ПОВЕРТАТИСЯ У ТАКИЙ КРИМ, ЯКИМ ВІН СТАВ ЗАРАЗ!»

Всесвітній день туризму неодмінно асоціюється з Кримом, туристичний потенціал якого до 2014 року невпинно зростає. Інформація про Крим як перлину України ширилася далеко за межі нашої держави, а як результат – туриста з Польщі, Німеччини чи Франції побачити в літньому Криму не було дивною. Нинішня ситуація на півострові істотно змінилася. ЗМІ півострова інформують про постійне збільшення туристів, натомість фото пляжів, свідчення очевидців, відгуки кримчан тощо малюють зовсім іншу картину розвитку туристичного сезону в теперішньому Криму. Для роз'яснення ситуації ми звернулися до колишнього головного спеціаліста відділу курорту та туризму виконавчого комітету Євпаторійської міської ради Сергія Вікарчука.

сервісу в турбізнесі Криму, можете порівняти їх із сервісом у Хорватії? Що тут подібного і що відмінного?

– Перше – це ментальність кримчан. Суть у тому, що місцеві мешканці не до кінця гостинні, ще не вміють по-справжньому бути такими. Часто-густо вони,

не замислюючись, починають виказувати негативне ставлення до людей, які приїхали відпочити до Криму. У Хорватії все по-іншому. Там люди щирі, відкриті. Це – перше, чого в Криму не вистачає. Між іншим, на материковій Україні люди привітніші й гостинніші. Цю

рису потрібно принести в Крим.

Друге – порядок. Ця проблема не тільки державна, а стосується кожного. Обіймаючи державну посаду в Євпаторії, я звертався до звичайних орендодавців із пропозиціями і закликав платити податки в бюджет міста для розвитку інфраструктури, доріг тощо. Результат моїх намагань та ініціатив безуспішний. Можу охарактеризувати цю ситуацію так: суцільний совок.

Третє – культура і стандарти. Хорватія європоцентрична, там усі платять податки, сервіс організовано на високому рівні. Жодна з цих характеристик не відповідає туристичній галузі Криму. Хоча Крим і Хорватія дещо схожі, але організація в останній наповнює позитивними емоціями. Те, у що сьогодні перетворився турбізнес у Криму, відкидає півострів у глибоке минуле з минулими стандартами. Я не хочу повертатися у такий Крим, яким він став зараз!

– Сергію, наскільки Вам була цікава робота в туристичній галузі Криму?

– Моя робота в Криму – це реалізація моєї мрії. Євпаторія є багатонаціональним містом, але разом з тим усі могли об'єднатися, коли це було потрібно. Багатонаціональність є характерною особливістю більшості приморських міст Криму. Я відчував себе комфортно серед такого розмаїтого населення. Зараз аналізую і бачу багато того, що раніше не помічав. Можливість їздити світом і Україною дозволяє самостійно порівнювати й аналізувати ту інформацію, якою володієш. Більшість же кримчан сьогодні заблоковані, не можуть порівнювати й самостійно аналізувати, бо нічого не бачать, крім того, що їм показують з телеекранів. Людям потрібно більше подорожувати, бачити, щоб розуміти справжню сутність речей.

ТУРИЗМ
У КРИМУ:
А ЧИ Є СВЯТО?

Всесвітній день туризму 27 вересня для курортного Криму завжди був святом значущим. Це як свято врожаю для хліборобів. Діячі туристичної сфери – туроператори й організатори екскурсій збиралися на корпоративи подивитися нарешті на себе, бо влітку було ніколи. В хороший рік це був ще не кінець сезону, в хороший рік ще цілий жовтень сновигали шосе гірського Криму автобуси з екскурсійними групами, гості Криму насолоджувалися оксамитовим сезоном, відсутністю черг і натовпів на об'єктах відвідування, поміркованими порівняно з літнім їхнім шаленством цінами й таке все інше.

МАКСИМ ДУБОВ'ЯЗ

Історія таврійського туризму цікава й давня. Знайомство світу XIX сторіччя з Кримом розпочиналося саме через нотатки мандрівників, які подорожували Кримом не у справах, а

для власної цікавості та задоволення. Можна згадати тут насамперед представників поетичного цеху: Капністів, Грибоедова, Пушкіна, Міцкевича, «кримського суддю» Сумарокова й багатьох інших. Приміром, з нотаток Муравйова-Апостола дізнає-

КРИМ УНІКАЛЬНИЙ

Нині, коли більшості українських громадян, сподіватимемося лише тільки найближчими роками, не бачити Криму як своїх вух, кожному, хто хоч раз відвідував півострів, шкода за свій колись вподобаний шматочок Криму. Скажімо, приїжджі туристи категорично не погоджувалися з перекладом назви усамітненого кримського мису Тарханкут з кримськотатарської як Чортів кут. Адже для багатьох він був найулюбленішим кримським курортом. Це – одне з найкрасивіших місць півострова зі своєю первісно-дикою та мальовничою природою. Тому Тарханкут, як магніт, щороку притягував до себе чималу кількість відпочивальників.

ЯК ЦЕ БУЛО...

ЩЕ З МІЖВОЄННИХ ЧАСІВ ЕКСКУРСІЙНА СПРАВА У КРИМУ ПОСІДАЛА ДУЖЕ ВАЖЛИВУ МІСІЮ – ЯК МОГУТНІЙ АПАРАТ ПРОПАГАНДИ Й АГІТАЦІЇ ОРГАНІЗОВАНОГО Й РОЗМІЩУВАНОГО У КОЛИШНІХ ПАЛАЦАХ ЦАРІВ ТА ВЕЛЬМОЖ КОНТИНГЕНТУ РАДЯНСЬКОГО ТРУДОВОГО ТА ВІЙСЬКОВОГО КУРОРТНИКА

ський клуб, розгалужена мережа осередків якого не монополізувала, може, та впевнено контролювала ринок туристично-екскурсійних послуг. З нагоди сторіччя із заснування його намагалися відновити, бо бренд привабливий. Та було вже запізно, вже діяло безліч новостворених приватних турфірм, ця стихія буяла вже впевнено та зухвало. І тільки вкорінені ще з 60-х мережа профспілкових, а, по суті, державних кримських «екскурсібюро», вчасно акціонізована, зберігала сталість у цім бурхливім потоці.

Ще з міжвоєнних часів екскурсійна справа у Криму посідала дуже важливу місію – як могутній апарат пропаганди й агітації організованого й розміщуваного у колишніх палацах царів та вельмож контингенту радянського трудового та військового курортника. Аналогічну функцію нести було доручено далі й згаданим повоєнним офіційним туристсько-екскурсійним установам. Залишки цих структур у Криму зберігаються й досі, і, здається, саме вони нині здій-

снюють головну екскурсійну роботу в сьогоденнім Криму.

Як себе почувають «вільні», приватні, які виростили на цім полі в 90-ті роки, екскурсійні команди, не пов'язані прямо з колись державною мережею туристичних бюро, – наразі невідомо. Шалена та цілеспрямована ідеологізація усього кримського життя після холодної весни 2014 року навряд чи залишила їм оперативний простір. Принаймні бачимо в інформаційному полі останніх двох років усе ті ж «екскурсібюро», які очолюють статечні вже колишні радянські пропагандисти й агітатори.

І, головне, різко зменшився саме той контингент, на який і було орієнтовано роботу вільного кримського туристичного бізнесу: українська й російська інтелігенція. Забиті російським пільговим бюджетним «туристом» кримські оздоровниці, треба думати, якимось дають собі й у цьому раду, бо вистачає об'єктів невибагливих розваг: дельфінарії, аквапарки... Мабуть, популярні ще монастирі... Однак хто ж насправді про це знає...

мося, що невисокі Кримські гори 200 років тому були набагато більш важкими для мандрівника, ніж ті ж Кавказькі, – через кримське гірське бездоріжжя...

Не гріх також згадати й про кримську ситуацію початку другої половини того ж століття. Це не більше і не

менше, ніж перші кроки туризму міжнародного! Розгромлена в ході «Кримської» Східної війни Імперія вимушено ліквідувала свій Чорноморський флот. Севастополь почав розквітати як торговий порт. А ще Севастополь, Балаклава, Альма стали вельми популяр-

ними місцями відвідування для туристів з держав, які вписали на сторінки своїх воєнних історій і назви міст та урочищ кримських. Переважно то були англійці – як у недавні наші дні значущу більшість інтуриста кримського складала переважно поляки та німці.

Не згадуємо далі цілу низку діячів загальноімперської та питоми української літератури й мистецтва в зв'язку з Кримом, бо вони ж загальновідомі. Це щодо особистостей.

На масовому ж рівні з кінця того ж століття вже діяв Кримсько-Кавказький гір-

ТАРХАНКУТ: ЗГАДКИ ПРО МАЙБУТНЄ

ІГОР ГАЛУЩАК

Якщо ж подивитися на мапу, то можна побачити, що мис омивається Чорним морем з півночі, заходу, північного заходу й озером Донузлав – з півдня. Площа ж Тарханкутського півострова – 1,5 тис. кв. кілометрів. Але основними курортами є Оленівка, Чорноморське, Міжводне, Мар'їно та Окунівка. До того ж це один з дуже небагатьох поки що екологічно чистих куточків Чорноморського узбережжя. А вода в морі настільки прозора, що тут легко можна проводити міжнародні змагання з дайвінгу або ж фотографування підводного світу. Загалом мис Тарханкут зі своїми печерами, таємничим підводним світом та нескінченними піщаними пляжами, величними скелями є справжньою мрією для екстремальних туристів, дайверів, серфінгістів і археологів. Мабуть, не випадко-

во, в радянську минувшину цю місцину так полюбили кінематографісти. Саме на території мису Тарханкут свого часу знімали такі відомі фільми, як «Герой нашого часу», «Пірати ХХ століття», «Люди та дельфіни», «Людина-амфібія» та багато інших.

Окрім відпочинку, тут можна було й суттєво поліпшити своє

здоров'я. Адже в районі селища Оленівка розташоване озеро Сариголь, в якому є лікувальна ропа, що не поступається своїми цілющими властивостями грязям Сак і Євпаторії. Літній сезон тут завжди починається з кінця травня. Через сухість повітря на Тарханкуті влітку дуже спекотно, навіть якщо порівнювати його з ін-

шими курортами Кримського півострова. Адже тут – близько 280 сонячних днів у році! У період з квітня й до самого жовтня на мисі добре світить сонечко, а морська вода в липні-серпні нагрівається до +28 градусів. Тому тарханкутське повітря, просякнуте морськими солями, вважається чудовим природним інгалятором і дуже корисне для дихальних органів. А неподалік від селища Чорноморське розташовуються скіфські могили та давньогрецький поліс Калос-Лімен. На невеликій відстані від Оленівки підносяться менші миси: Малий і Великий Атлеш. Довжина Мало-го Атлеша досягає 100 метрів, його пронизує наскрізний тунель. А ось Великий Атлеш – це величезна арка, завдовжки 40 метрів, з гротами та печерами.

Місцевість також славиться своїм заповідником «Джангульське обвальне узбережжя», де можна було оглянути обвали та скелі химерних форм, а далі – степові

простори. Є на мисі й старовинний маяк, побудований в 1816 році з інкерманського вапняку. Його висота – 38 метрів над рівнем моря. Кількість гвинтових сходинок – 142. Дальність світла – 16 морських миль. Крім основної лінзи, в якій містяться дві потужні лампи, є й дублюючий маяк, що знаходиться за межами купола, на терасі. Щоправда, тутешній наутофон, себто електроакустичний прилад мембранного типу для подачі суднам сигналів різкого високого тону під час туману або похмурої погоди, у період до 2014 року був законсервований. Адже роботу цього унікального приладу свого часу замінили сучасною електронікою, що була в будівлі, поруч з маяком. Проте, судячи з того, як хазяйнує в Криму новітня влада, це реліктове обладнання їй доведеться незабаром реанімувати. До речі, поряд з маяком колись створили й підводний музей «Алея вождів». І, здається, теперішньому «вождеві», відомо якої країни, саме там і місце!

ВІН ДОЛУЧИВ ДО КАВИ ВСЮ ЄВРОПУ, НАВЧИВСЯ ТОМУ В КРИМУ

Кілька років тому в Львові уродженцю села Кульчиці, що на Львівщині, Юрію Кульчицькому встановили пам'ятник, який сьогодні викликає особливий інтерес численних зарубіжних туристів. Адже саме він більше трьох століть тому заснував у Відні кавову традицію, яка досить швидко отримала повсюдне поширення, спочатку в німецькомовних країнах, а потім і на всьому європейському континенті.

ІГОР ГАЛУЩАК

Тим часом Юрій-Франц Кульчицький (1640-1694) назавжди увійшов в історію Європи як хоробрий воїн і один із рятівників Відня під час турецької навали в другій половині XVII століття. Завдяки проведеному ним блискучому розвідувально-диверсійному рейду в тилу супротивника й була отримана безцінна інформація про реальні сили ворога і плани його наступу. Тому об'єднане військо Європи отримало можливість розгромити величезну турецьку армію з найменшими втратами під австрійською столицею в знаменитій битві європейських народів 12 вересня 1683 року під керівництвом польського короля Яна III Собеського. До речі, саме останній і переконав інших європейських монархів, що у разі, коли вони не повернуть до військової кампанії підрозділи запорозьких козаків, то Європу в протистоянні з Оттоманською Портою очікує неминуча поразка.

Тому Юрій Кульчицький в одному ряду з козацькими полковниками Палієм, Апостолом, Булигою, Вороном та Іскрою й прийняв пропозицію приєднатися до цього герцога. Однак серед інших він вирізнявся тим, що знав супротивника, як ніхто інший. Адже для розвідувальної необхідності перетвітисся, наприклад, в турецького офіцера чи купця міг легко!

Справа в тому, що свого часу він брав участь у численних сутичках з турками на території нинішнього Півдня України (тодіш-

ЦІКАВИЙ ФАКТ

нього Дикого Поля). А щоб не зазнати під час нічних варт він з побратимами-козаками, окрім паління тютюну, перейняв у ворогів й інший невідомий в ті часи в Європі звичай: заварювати і вживати міцну східну каву. Адже тоді запорозьких козаків за сон або

пияцтво на варті чекало суворе покарання – або кара «на горло», або в кращому випадку – ганебне вигнання з війська, якщо козак до цього мав чималі бойові заслуги. Тому мальовнича сцена в повісті Миколи Гоголя «Тарас Бульба», коли під час облоги Дубно козаки перепилися й занурилися в мертвий сон, завдяки чому молодшому синові Бульби – Андрію вдалося непомітно пробратися в місцевий замок, м'яко кажучи, не відповідає історичній правді!

Але Кульчицькому все ж не пощастило. В одній із сутичок з переважаючими силами ворожої кавалерії він потрапив у турецький полон і кілька років провів у тогочасній Бессарабії та Криму як «розконвоюваний» заручник, поки з неволі його не викупили сербські купці. Так вони віддячили Кульчицькому за послуги перекладача, оскільки кмітливий козак прекрасно опанував за кілька років полону турецьку та кримськотатарську мови. Там, відвідуючи кав'ярні Бахчисарая, Феодосії, Гурзуфа та Алушті, він досконало й освоїв технологію

приготування тоді невідомого в Європі напою.

Відтак за свої заслуги Кульчицький, який вирішив після битви вийти на спочинок, на його власне прохання отримав від вдячних австрійців не дуже зрозумілу для них тоді винагороду: всі захоплені у ворога запаси кави в зернах (близько 300 мішків).

Справедливості заради слід зауважити, що початкові спроби відкрити перші кав'ярні в Європі робилися і до нього вірменськими та єврейськими купцями. Але справа в тому, що через майже смоляну густину й гіркуватий присмак, котрі так полюбляли тодішні турки та араби, новий трук спочатку особливої популярності серед європейців не зажив, а Ватикан навіть оголосив його «чортовою сажею»! Але саме Кульчицький запровадив у його приготування те «ноу-хау», яке задовольнило навіть церкву: він почав додавати до свіжозвареної кави вершки та цукор!

Спочатку він сам у кримськотатарському однострої розносив новітню каву на срібній таці ву-

лицями австрійської столиці, а потім відкрив першу свою кав'ярню під назвою «Синя пляшка». Добре прислужилося козаку у відкритті власної справи й те, що він добре оволодів і німецькою мовою. Новітній напій набув такої популярності серед віденців, що через деякий час у багатьох куточках міста почали діяти подібні заклади, а Кульчицький очолив окреме співтовариство продавців кави. Австрійці й досі пам'ятають і шанують українця, бо саме йому вони зобов'язані знаменитою на весь світ віденською кавою.

Ще в 1862 році одна з віденських вулиць була названа на честь Юрія-Франца Кульчицького – Kolschitzky-Gasse, а в 1885 році на одному з наріжних будинків цієї вулиці була встановлена його бронзова скульптура. Це одягнений у турецький стрій козак, який тримає тацю з невеличкими філіжанками кави. Також у Відні і донині існує популярне кафе з промовистою назвою «Grand Cafe Zwirina zum Kolschitzky».

На жаль, така шанована в Західній Європі фігура Юрія Кульчицького залишається не досить відомою у Великій Україні. Але не в Галичині! Адже саме Кульчицькому місто Лева сьогодні зобов'язане справжнім кавовим бумом. Кавова ж традиція тут розпочалась з того, що, розвиваючи свою власну мережу, через кілька років після Відня він відкрив аналогічний заклад і у Львові. Тут його дійсно пам'ятають і шанують. Львівський пам'ятник роботи скульптора Романа Кікти виготовлений з бронзи, а постамент – з граніту. А щоб розкрити образ Юрія Кульчицького повністю, тут присутня і геральдична стела, на якій зображений герб роду Кульчицьких. Алегорія зброї говорить про те, що він був славним лицарем. Мішок, з якого висипаються кавові зерна і перетворюються в золоті монети, символізує, що Юрій Кульчицький був і хорошим підприємцем. А класичний кавник і паручока філіжанка свідчать, що саме він навчив культурі споживання кави всю Європу. І, нарешті, козацька сережка у вухові, тобто «кульчик», символізує те, що він, власне, і є Кульчицький.

У КРИМУ, ВІДВІДУЮЧИ КАВ'ЯРНІ БАХЧИСАРАЯ, ФЕОДОСІЇ, ГУРЗУФА ТА АЛУШТИ, Ю. КУЛЬЧИЦЬКИЙ ДОСКОНАЛО Й ОСВОЇВ ТЕХНОЛОГІЮ ПРИГОТУВАННЯ ТОДІ НЕВІДОМОГО В ЄВРОПІ НАПОЮ

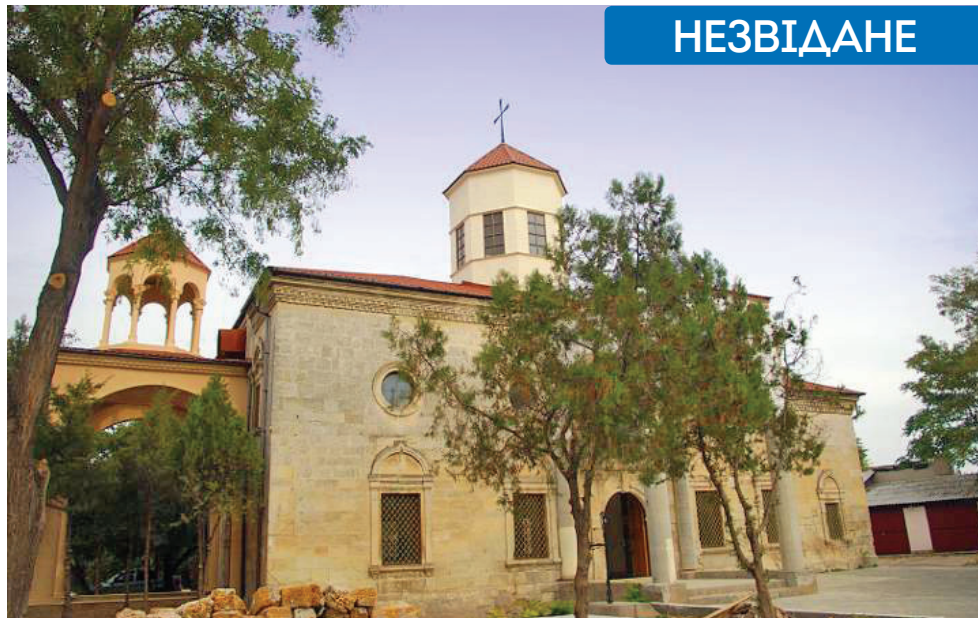
Саме так – Приморською чи Чорноморською Вірменією – називають південно-східний Крим у вірменських літописах середніх віків. Уже майже тисячу років на Кримському півострові мешкає велика вірменська громада. Перші зв'язки вірмен з Кримом відомі з часів вірменського царя Тиграна Великого Мітридата Понтійського (II-I ст. до н.е.).

ЄВГЕНІЯ БОРИСЕНКО

Особливо багатолюдними вірменські поселення Криму стають у XIII-XIV століттях, що було пов'язано з монгольським нашествям на Вірменію. З початку XIV століття вірменські поселенці розгортають у Криму активну діяльність (зводять будівлі, займаються ремеслами, сільським господарством, долучаються до жвавих торгових відносин, відкривають школи, засновують скрипторії).

Вірменські купці брали активну участь у чорноморській торгівлі, про що свідчать нотаріальні акти генуезців. Вони відігравали значну роль у торгівлі самих італійців на кримському узбережжі. Саме кримські вірмени здійснювали розповсюдження товарів, що привозили на Північ та Схід. Велику роль відіграли вони у розвитку ремісничого виробництва в Криму, складаючи значний відсоток торгового і ремісничого населення Кафи, Солхата, Судак, Карасубазара.

Великим випробуванням у житті вірменської колонії Криму стало захоплення півострова наприкінці XV століття об'єднаними татаро-турецькими силами. Генуезька колонія припинила своє існування. Через кровопролиття 1475 року і подальші найжорстокіші гоніння християн сильно скоротилася чисельність вірменських поселень Криму. Обстановка змінилася лише на початку

Вірменська церква Сурб-Нікогайос в Євпаторії

НЕЗВІДАНЕ

ЧОРНОМОРСЬКА ВІРМЕНІЯ

XVII століття. З'явилися умови для мирного культурного життя. Пожвавилися ремісниче виробництво, торгівля, оновлювалися старовинні рукописи, відкрилися навчальні заклади, з яких особливо славилися духовна школа монастиря Сурб-Хач, де викладали видатні особистості свого часу.

У 1778 році в числі інших християнських народів Криму було виселено понад 12 тисяч вірмен. Їм виділили пустельні землі біля берегів Дону. У Криму залишилося лише кілька сотень вірмен, яким з тих чи інших причин було дозволено залишитися. Важливим фактом є те, що кримські вірмени вивезли з собою багато створених ними в Криму матеріальних цінностей, у тому числі і рукописів.

Після входження півострова до складу Російської імперії частина вірмен повернулася в рідні місця. Незабаром їхня чисельність у Криму збільшилась за рахунок переселенців зі Східної та Західної Вірменії. Для відродження колонії урядом були створені привілейовані умови: повернуті храми, землі, міські квартали, в Старому Криму і Карасубазарі були створені

Церква Святої Ріпсіме в Ялті

Монастир Сурб-Хач

З УСІХ ВІРМЕНСЬКИХ ЦЕРКОВ, ЩО ІСНУЮТЬ НА ДАНИЙ МОМЕНТ В УКРАЇНІ, ТРИ ПЕРЕБУВАЮТЬ У КРИМУ: ФЕОДОСІЙСЬКА ЦЕРКВА СВЯТИХ АРХАНГЕЛІВ, ЯЛТИНСЬКА ЦЕРКВА СВЯТОЇ РІПСІМЕ Й ЄВПАТОРІЙСЬКА ЦЕРКВА СВЯТОГО НІКОГАЙОСА, А ТАКОЖ ВІДНОВЛЕНИЙ МОНАСТІР СУРБ-ХАЧ – ПЕРЛИНА ВІРМЕНСЬКОЇ СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ АРХІТЕКТУРИ В КРИМУ

національні міські самоврядні громади.

Практично по всій території півострова відзначаються поселення вірмен: Феодосія, Старий Крим, Судак, Білогірськ, Балаклава, Перекоп, Євпаторія, Ялта та інші міста. До наших днів збереглися древні вірменські церкви та інші архітектурні споруди та предмети побуту.

Вірменія першою серед країн світу прийняла християнство як державну релігію, й на подив багатьох пересічних українців, які усіх кавказців вважають мусульманами, вірмени є відданими вірянами Христа.

Вірменська церква зберігає вірність прийнятому в 431 році на третьому Вселенському соборі догмату про єдине божественне єство Христа. Вірменська церква, первопрестол якої з давніх-давен перебував в Ечміадзіні, в догматичному і культовому відношенні близька до православ'я, але є послідовницею монофісїтства і визнає правосильними рішення тільки перших трьох Вселенських соборів, зберігаючи традиції та ідеологію початкового християнства.

З усіх вірменських церков, що існують на даний момент в Україні, три перебувають у Криму: Феодосійська церква Святих Архангелів, Ялтинська церква Святої Ріпсіме й Євпаторійська церква Святого Нікогайоса, а також відновлений монастир Сурб-Хач – перлина вірменської середньовічної архітектури в Криму.

Цікавою є історія створення цього шедеву: коли у XIII столітті багато вірмен, рятуючись від нашествия турків-сельджуків, перебралися на кримські землі, серед них були і монахи, які шукали місце для монастиря. Інок Ованес Себастаці і його братія мали видіння у вигляді хреста. Так на цій землі виник вірменський храм Сурб-Ншан (Святе Знамення). Він був зведений у 1358 році не тільки для вірмен, а й для тих, хто шукає духовного очищення, умиротворення. Ця дата зафіксована у віршованому написі на куполі церкви. З тих пір біля

храму почав формуватися чоловічий монастир. Уже в XVII столітті монастир стає одним із основних центрів паломництва Вірменської Церкви в Криму і Причорномор'ї. Усі дослідники відзначають значущість духовної ролі цього монастиря для кримських вірмен. Тут розміщувалася духовна семінарія, існувала багата бібліотека. Послушники не тільки писали літописи, а й переписували старовинні книги, оздоблювали їх чудовими мініатюрами.

Взагалі в Україні вірмени залишили великий архітектурний спадок. Старезна культурна нація мала досить значні міські громади в полісах Галичини та Криму. Головним храмом українських вірмен був кафедральний Успенський собор у Львові, а от найгарнішим вірменським храмом в Україні по праву вважається церква в Ялті.

Церква Святої Ріпсіме була зведена на кошти казково багатого бакинського нафтопромисловця, мецената і вірменина за національністю Погоса Тер-Гукасяна (якого росіянам зручніше було називати Павлом Осиповичем Гукасовим). Архітектором храму для вірменської громади Ялти був запрошений ще один відомий вірменин, який тривалий час працював у Баку – виконував архітектурні замовлення того ж Тер-Гукасяна та інших нафтопромисловців, – Габріель Тер-Мікелян. За основу для церкви Святої Ріпсіме архітектор узяв ескіз однойменного, легендарного для вірмен, храму в Ечміадзіні, ну й, звичайно, значно переробив його. Нинішня церква нагадує своїми обрисами й деякими деталями вірменську святиню VII століття, але загалом цей храм є унікальним і неповторним.

Не можна недооцінювати значення внеску, який зробила впродовж багатьох віків вірменська громада у розвиток торгівлі, промисловості, сільського господарства, культури Кримського півострова, адже тим самим вона органічно увійшла в яскраву різнобарвну палітру народів, що населяють цю благодатну землю.

КНИГА ПІД ЗНАКОМ КРИМУ (З НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА С. КОЧЕРГИ)

«НІБИ ПІСНЯ, ЛЛЄТЬСЯ МОРЕ...»

ОЛЕКСАНДР ОЛЕСЬ
(ОЛЕКСАНДР ІВАНОВИЧ КАНДИБА)
(1878 – 1944)

Зустріч із поезією О. Олесь – це завжди свято. У світ його образів навіть із висоти нашого часу поринаєш напрочуд легко, і він манить до себе, мов білий парус на горизонті синього моря. А для сучасників вірші О. Олесь стали справжнім відкриттям, феєрверком імпульсів радості, щирості, захоплення світом, нехай далеко не досконалим, але здатним подарувати незабутні моменти тріумфу життя. Прикро усвідомлювати, що на кілька десятиліть творчість О. Олесь була вилучена з літературного процесу в радянській Україні, хоча окремі твори все ж періодично друкувалися й знайшли своїх шанувальників. Тільки в умовах незалежної України настала пора тріумфального повернення поета на Батьківщину.

Важливу роль у творчій біографії поета відіграв Крим. Влітку 1906 року він разом зі своєю нареченою приїхав до Ялти. Мабуть, відізналися чумацькі гени, і мандрівка ця була для О. Олесь, немов казковий сон.

Свою вдячність Криму й деякі деталі підготовки першої книжки знаходимо у листах поета, які досі не опубліковані. Зокрема, ми довідуємося, що саме в Ялті він вирішив видати свою першу збірку під псевдонімом. Тут О. Кандиба перетворився на О. Олесь – саме так називала свого нареченого його кохана В. Свядковська, яка й не здогадувалася, що її ніжне звертання стане літературним псевдонімом відомого поета.

Не так багато збереглося документальних свідчень про перебування українського поета на Південному березі Криму. Словацький дослідник М. Неврлий так описує побут О. Олесь і В. Свядковської в Ялті 1906 року: «Поселившись у Ялті на виллі С. Боньє, приятельки А. Чехова, бували в гру-

зинській харчевні, де їх пригощали шашликом, пловом, кулешем із бараниною тощо. Інколи ходили до татарського аула «Ай-Васіль». Згодом переїхали в інше місце, за півгодини їзди до Ялти. Там був фруктовий сад – росли платани, кедри й виноград. Пошту привозили пароплавчиком, назустріч якому пливли татарчата, а пасажери кидали їм у воду гроші». Однак слід наголосити, що ця пам'ятна зустріч О. Олесь з Кримом не була єдиною в його житті. Сюди він повертався 1908 року, про що свідчать листи й вірші, датовані цим роком. Небезпідставним є припущення, що поет побував на кримському узбережжі й 1910 року.

1908 рік для О. Олесь відзначився однією важливою подією в Криму: тут він зустрівся з Лесею Українкою. В епістолярній спадщині поета можна знайти окремі факти про його мандрівку на Південь 1908 року. Трохи знаючи цей багатий край, О. Олесь приїжджав сюди жадібним до нових вражень. Зупинився на дачі Кир'якова в Ялті, але майже не сидів на місці.

В АВТОБІОГРАФІЇ, НАПИСАНІЙ 1924 РОКУ, ВІН ПРИДІЛЯЄ ЗНАЧНУ УВАГУ КРИМСЬКИМ ВРАЖЕННЯМ Й ОЦІНЮЄ СВОЮ ПЕРШУ ЗУСТРІЧ ІЗ КРИМОМ ЯК СПРАВЖНЮ ВІХУ ЖИТТЯ Й ТВОРЧОСТІ

Часто ходив на екскурсії, про що коротко повідомляв дружині, надсилаючи їй листівку за листівкою. Цього разу вірші не писалися так легко, як уперше. Але поет не провадив багато часу за письмовим столом, а вдавався до нових подорожей мальовничими околицями, виїжджав в Алупку, Алупшту. Він залюбки піднімався в гори, бував на Ай-Петрі.

Тоді в Ялті разом із чоловіком проживала Леся Українка. Вона з великою симпатією сприйняла першу книжку обдарованого поета. Ще 1907 року з Ялти вона проси-

ла матір О. Пчілку знайти й надіслати їй адресу О. Олесь, якому вона хотіла написати листа. Але доля надала їй шанс зустрітися з перспективним автором, на якого вона поклала неабиякі надії. Зустріч Лесі Українки й О. Олесь відбулася 23 серпня 1908 року. Свідчень про цю зустріч майже не збереглося, однак її не хочеться вважати звичайним побаченням українських літераторів у спекотній Ялті, аби поговорити про справи поетичні. Образно кажучи, в Ялті молодий автор отримав із рук визнаного майстра пера ліру першого поета України. Тільки найближчим людям Леся Українка зізналася, що багато чекає від хисту О. Олесь. В останні роки свого життя Леся Українка більше працювала в жанрі драматургії й радо привітала талановитого лірика, яких вбачала не так багато на українському літературному небосхилі.

О. Олесь отримав від Лесі Українки й естафету кримських мотивів, які також посідають у його творчості важливе місце. Загалом його добірка віршів, присвячених Криму, більша, ніж у визнаній поетеси, однак частину з них ще досі не опубліковано. Окрім віршів, О. Олесь написав нарис «Алупшта» (1910), в якому описував курортні будні того часу й свято кримськотатарського фольклору (вірш досі не опубліковано).

Після першої поїздки на Південний берег Криму поет привіз із собою низку віршів. Краці з них об'єднав у цикл «В Криму. З кримських образів». Розпочинається цей цикл віршем «На сірій скелі мак цвіте...». І чи не про Україну говорить О. Олесь, яка, мов сумна квітка на скелі, «на цілий світ одна».

Якщо перша поезія – розгорнутий живописний образ, то у вірші «Літній вечір... Гори в млі...» символ Батьківщини є музичним. Ав-

тор відтворює тиху радість відчуття плину часу в «богоданному» кримському краї, мальовничі враження від довкілля доповнює пісня, що звучить вдалині й створює затишок рідного дому.

Неповторного колориту кримським віршам О. Олесь надає використання образів екзотичної флори. Кипариси, чинари, кедри, гранати, мімози підсилюють ту піднесеність, якою дихає ялтинська лірика поета. Однак найбільша емоційна наснаженість характеризує мариністичні пейзажі О. Олесь. Здебільшого він змальовує не бурхливе море, а погідне, опівдні або ввечері, причому не статичне, а рухливе. Однак море є для поета не засобом поетичного вислову, а самоціллю, об'єктом змальовання. О. Олесь справедливо можна назвати жерцем морської стихії.

Його наступні кримські вірші увійшли до книжки «Будь моїм мечем». У них панують елегійні настрої, нерідко автор вдається до аплікації образу рідного краю на тлі кримської природи («У долині поміж горами», «Чого могло ти так боліти...», «Гори сплять, повиті млоу...»). 1908 роком датовано один із найкращих кримських віршів О. Олесь «Море і море! Блакить і блакить...», натхненні рядки якого так свіжо й захоплено звучать і нині, через століття:

*Море і море! Блакить і блакить...
Крил мені, крил! щоб туди
полетіть!
Чайкою в небі над морем
спинитись,
Дихать і в далеч за обрій
дивитись...*

ПУБЛІКУЄТЬСЯ
ЗІ СКОРОЧЕННЯМИ,
ПОВНИЙ ВАРІАНТ СТАТТІ
НА САЙТІ EDUCRIMEA/
ОСВІТА ДЛЯ КРИМУ

У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ»

ЧИ ЗНАЄТЕ ВИ, ЩО КРИМСЬКИЙ ЗАПОРОЖЕЦЬ КОЗАК МАМАЙ – це історична особа, а його могила – в селі Айвазовське (раніше – Шейх-Мамай) Кіровського (Іслямтерецького) району Криму? Детальніше про це в наступному номері

ГАЗЕТА «КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ»

Всеукраїнська літературно-публіцистична та мистецька газета
Виходить із 31 грудня 1992 року
Свідоцтво про реєстрацію КВ №12042-913ПР від 30.11.2006 р.

Засновники
Міністерство культури України
Всеукраїнське товариство
«Просвіта» імені Тараса Шевченка
ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»

Адреса редакції
03040, м. Київ,
вул. Васильківська, 1;
тел.: +38 (044) 498-23-65

Видавець
Національне
газетно-журнальне
видавництво

Генеральний директор
Андрій ЩЕКУН

Головний редактор
Віктор Мерзвинський

Дизайн та верстка
Марк Канарський

Поліграфічний комбінат
ТОВ «Типографія «Від "А" до "Я"»
м. Київ, вул. Колекторна, 38/40
тел.: (044) 563-18-04, 562-28-51
Розповсюдження і реклама
тел.: +38 (044) 498-23-64

Редакція не публікує колективні листи та звернення
Публікуючи проблемні матеріали, редакція, окрім спеціально обумовлених випадків, подає лише авторський погляд.
Передрук і відтворення текстових та ілюстративних матеріалів «Кримської світлиці» – тільки з письмового дозволу редакції.

Передплата на газету
Передплатна ціна на 2016 р.:
1 місяць – 14,44 грн.;
півріччя – 86,64 грн.

У передплатній ціні враховано вартість доставки до вашої поштової скриньки і вартість оформлення абонемента.

Передплатний індекс
90269

Наклад 1000 прим.
Ціна договірною

41

940020
820157